

ПРОБЛЕМНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ФІЛОСОФІЇ

Садовніков О.К.

к. філософ. н., доцент, доцент ЗВО кафедри фундаментальних та суспільно-гуманітарних наук

Національний фармацевтичний університет. Харків. Україна.

sadovnikovoleg14@gmail.com

Вступ. Сучасна система вищої освіти перебуває у стані трансформації, зумовленої переходом від знаннево-репродуктивної парадигми до компетентнісної моделі підготовки фахівців, орієнтованого на розвиток самостійного мислення, аргументації та здатності розв'язувати проблемні ситуації. У цьому контексті ключового значення набуває формування критичного мислення як базової інтелектуальної компетентності здобувачів вищої освіти.

Філософія як освітній компонент має значний потенціал для розвитку цих умінь, оскільки її зміст безпосередньо пов'язаний з аналізом світоглядних, етичних і пізнавальних проблем. Проте традиційна лекційно-семінарська організація занять часто зводить навчання до відтворення теорій і концепцій, що обмежує активну пізнавальну діяльність. Це актуалізує впровадження таких педагогічних технологій, які будують навчальний процес навколо дослідження проблем і самостійного пошуку рішень. Одним із ефективних підходів є проблемно-орієнтоване навчання, що передбачає роботу з кейсами, дилемами та відкритими питаннями як основними одиницями освітньої діяльності.

Мета. Обґрунтувати ефективність проблемно-орієнтованого навчання у розвитку критичного мислення під час викладання філософії; завдання для досягнення мети: проаналізувати теоретичні засади проблемно-орієнтованого навчання, упровадити методичні інструменти та визначити їх результативність..

Матеріали та методи. Дослідження ґрунтується на компетентнісному, діяльнісному та конструктивістському підходах, що передбачають активну пізнавальну позицію здобувача освіти. Використано теоретичні та емпіричні методи: аналіз і узагальнення наукової літератури, моделювання навчальних ситуацій, педагогічне спостереження, порівняння результатів традиційного та проблемно-орієнтованого навчання, рефлексивний аналіз власного досвіду викладання.

У практичній площині проблемно-орієнтований підхід упроваджувався під час викладання філософії шляхом застосування аналізу філософських дилем,

групових дискусій, дебатів, кейсів і роботи з першоджерелами у форматі дослідницьких завдань. Навчальний матеріал структурувався не лише за історико-хронологічним принципом, а й навколо ключових світоглядних, етичних і пізнавальних проблем, що стимулювало інтелектуальний пошук і міждисциплінарні зв'язки. Роль викладача змінювалася від трансляції знань до фасилітації навчальної взаємодії: організації обговорення, уточнення аргументів і підтримки рефлексії.

Отримані результати. Упровадження проблемно-орієнтованого навчання сприяло підвищенню пізнавальної мотивації та залученості здобувачів до навчальної взаємодії. Робота з відкритими проблемами забезпечила перехід від репродуктивного конспектування до активної інтелектуальної діяльності: аналізу позицій, постановки запитань, побудови аргументації та критичної оцінки альтернативних точок зору.

Зафіксовано покращення якості усних і письмових відповідей: міркування стали більш структурованими, коректнішим стає використання понять, виразнішою здатність розрізняти факти, інтерпретації та оцінні судження. У дискусіях зменшилася частка шаблонних відповідей і зросла кількість самостійних висновків. Застосування кейсів і дилем сприяло перенесенню філософських концепцій на аналіз реальних соціальних і професійних ситуацій. Наприклад, студенти аналізували етичні дилеми сучасних технологій (штучний інтелект, біоетика), обговорювали суперечності у концепціях свободи волі та відповідальності, застосовували принципи логічного аналізу для оцінки наукових гіпотез і соціальних політик. Такий підхід дозволяв відпрацьовувати логіку аргументації, критичну оцінку альтернативних точок зору та формувати навички застосування філософських знань у практичному контексті.

Водночас виявлено низку організаційних труднощів, пов'язаних із підготовкою проблемних завдань і поступовим формуванням навичок самостійної роботи. Додаткові обмеження виникають в умовах дистанційного та змішаного навчання, де ускладнюється групова взаємодія та знижується рівень комунікативної активності. Для ефективної організації дискусій потрібні спеціальні цифрові платформи та інструменти, які дозволяють розподіляти здобувачів на групи, модерувати обговорення і фіксувати результати. Проте просто «включити Zoom» або «Teams» недостатньо, а без таких інструментів дискусія часто стає формальною і мало інтерактивною.

Ефективність впровадження проблемно-орієнтованого навчання обмежується і технічними можливостями здобувачів: стабільним інтернет-з'єднанням, наявністю камер та інших пристроїв, що впливає на активну участь у роботі.

Спостерігається також, що здобувачі, активно використовуючи штучний інтелект, іноді уникають самостійного формулювання відповідей, побоюючись

зробити помилку. Хоча така доступність цифрових помічників тільки підкреслює необхідність фасилітації проблемно-орієнтованого навчання для соціалізації, розвитку самостійного критичного мислення та впевненості у власних аргументах.

Висновки. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що проблемно-орієнтоване навчання є ефективним засобом модернізації викладання філософії у закладах вищої освіти та дієвим інструментом розвитку критичного мислення. Його застосування дозволяє перетворити навчальний процес із репродуктивного засвоєння теоретичного матеріалу на активне дослідження смислів, аргументів і світоглядних позицій. Інтеграція проблемних лекцій, кейс-методу, дискусій та аналізу філософських дилем забезпечує глибше розуміння змісту дисципліни, підвищує мотивацію здобувачів і формує комплекс когнітивних та комунікативних компетентностей.

Перспективами подальших досліджень є розроблення системи критеріїв оцінювання рівня критичного мислення, створення банку філософських кейсів і методичних рекомендацій щодо масштабування проблемно-орієнтованого підходу в різних освітніх контекстах. Таким чином, запровадження зазначеної технології відповідає сучасним вимогам інноваційного розвитку вищої освіти та сприяє підготовці інтелектуально автономних, відповідальних і рефлексивних фахівців.

ПРИНЦИПИ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ ДЛЯ НАВЧАННЯ У ПРОЄКТУВАННІ ВСТУПНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Салтан Н., Салтан О.

Харківська державна академія фізичної культури, м. Харків, Україна

nataliiasaltan@gmail.com

Вступ. Сучасний освітній процес у вищій школі характеризується змішаною формою навчання та активною цифровізацією. Подібно до того, як театр починається з гардероба, знайомство з навчальною дисципліною розпочинається з оглядової презентації курсу. Ця перша зустріч відіграє вирішальну роль у формуванні мотивації та очікувань здобувачів освіти.

Мета дослідження: здійснити порівняльний аналіз структури вступних презентацій у вітчизняній та закордонній освітній практиці та обґрунтувати доцільність впровадження принципів Універсального дизайну для навчання (UDL) у створення цифрового навчального контенту.